

Białystok, 29.06.2016 r.

Dr hab. Elżbieta Kuźelewska

Wydział Prawa

Uniwersytet w Białymstoku

Recenzja dorobku dr Elżbiety Lesiewicz

w związku z postępowaniem habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce

Pani dr Elżbieta Lesiewicz tytuł zawodowy magistra historii uzyskała w 1990 r. na podstawie pracy magisterskiej pt. „Studium socjologiczno-kulturowe Republiki Weimarskiej”. Praca doktorska napisana pod opieką prof. dr. hab. Kazimierza Robakowskiego została obroniona na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i dotyczyła Wielkopolski wobec stosunków polsko-czechosłowackich. Pani dr Elżbieta Lesiewicz do października 2015 r. zatrudniona była na stanowisku adiunkta na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu im. Mickiewicza w Poznaniu. Podstawą awansu na to stanowisko było uzyskanie w 1999 roku stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce. Od października 2016 r. Habilitantka zatrudniona jest na stanowisku starszego wykładowcy.

Ocena osiągnięcia naukowego stanowiącego podstawę wniosku o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego

Osiągnięcie naukowe zatytułowane „Integracja europejska po II wojnie światowej – między uniwersalizmem a zróżnicowaniem” w ramach postępowania habilitacyjnego obejmuje jedną monografię z roku 2015 („Zróżnicowanie procesów integracji europejskiej. Wybrane problemy”), 19 artykułów naukowych i rozdziałów w pracach

zbiorowych (w tym dwa w jęz. angielskim) oraz redakcję dwóch prac zbiorowych (w sumie były one publikowane w latach 2002 – 2015). Pod względem ilościowym taka liczba publikacji nie budzi zastrzeżeń. Artykuły zamieszczone w czasopismach zostały wydane w cenionych periodykach o zasięgu krajowym (choć zaznaczyć należy, że jedynie trzy spośród nich nie są wydawane przez uczelnię, w której zatrudniona jest Habilitantka). Prace umieszczone w tomach zbiorowych ukazały się nakładem uznanych krajowych wydawnictw naukowych.

Habilitantka podjęła się badań z zakresu problematyki współczesnej, aktualnej i żywo dotykającej nas wszystkich, odnoszącej się nie tylko do kwestii związanych z ewolucją integracji europejskiej, ale w ogóle łączących się z jej funkcjonowaniem i zróżnicowaniem. Mimo iż temat ten był i nadal jest przedmiotem wielu badań i opracowań naukowych w kraju i zagranicą, jego dynamika i zaskakujące kierunki zwrotu z pewnością dostarczają szerokiego materiału badawczego (zwłaszcza w świetle ostatnich wydarzeń w Wielkiej Brytanii).

Za najbardziej wartościową część ocenianego osiągnięcia naukowego uznać należy monografię pt. „Zróżnicowanie procesów integracji europejskiej. Wybrane problemy” (Wyd. Naukowe WNPiD UAM w Poznaniu, 2015). Jest to studium porównawcze przemyślane i w zasadzie dobrze skonstruowane, w którym idea ukazania zróżnicowanej integracji została zrealizowana w sposób systematyczny. Założenia badawcze przyjęte w pracy, a określone we wstępie (s. 10-14) odnoszą się do różnych dyscyplin politologicznych. Praca jest napisana przystępnym językiem. Wiele zagadnień zobrazowanych zostało przemyślanymi wykresami i tabelami. Co prawda w większości stanowią one zapożyczenia od innych autorów lub bezpośrednio ze źródeł, niemniej dowodzą dobrej znajomości literatury przedmiotu (w tym zagranicznej) przez Autorkę oraz ułatwiają zrozumienie wywodów zawartych w pracy.

Rezultatem monografii są przejrzyste, choć dyskusyjne wnioski, a także ustalenia w sprawie charakteru i skutków zróżnicowanej integracji. Swoje rozważania Autorka oparła na aktach prawnych, danych statystycznych i obszernej literaturze przedmiotu. Zastosowana metodologia badawcza oraz dobór źródeł nie budzą wątpliwości. Autorka odpowiada w zasadzie zadowalająco na postawione we wstępie pytania. Weryfikuje także

pięć zaproponowanych w nim hipotez. Tym niemniej należy podnieść kilka dyskusyjnych kwestii.

Po pierwsze, we wstępie na s. 12 Habilitantka pisze: „Przedmiotem rozważań (...) jest zatem ukazanie istoty, specyfiki oraz analiza roli elastycznej integracji jako jednej z metod integracji europejskiej, niewymagającej uczestnictwa wszystkich państw członkowskich w każdym projekcie integracyjnym lub pozwalającej państwom członkowskim wdrażać politykę europejską w indywidualnym tempie”. I dalej: „W odniesieniu do Unii Europejskiej zasada elastyczności przybiera dwie postacie. Pierwszą jest wzmocniona współpraca w działaniach zmierzających do realizacji celów traktatowych w zawężonym kręgu podmiotów. Drugą postacią elastyczności jest przyznawanie niektórym państwom członkowskim tzw. wyłączeń w obszarach działalności wiążących ogół państw”. Wydaje się, iż do określenia przedmiotu badań Habilitantka zastosowała zbyt daleko idący skrót myślowy, bowiem tak określony przedmiot rozważań sugeruje swobodę i dowolność państw członkowskich UE w doborze obszarów współpracy w ramach UE. Tak jednak nie jest, gdyż tak zwane wyłączenia (*opt-out*) są sytuacją wyjątkową, w zasadzie niepożądaną, niechętnie akceptowaną przez członków UE i dotyczą wąskiego kręgu państw. Owszem, klauzula *opt-out* do traktatu z Maastricht wynegocjowana przez Danię i Wielką Brytanię potwierdza *de facto* zróżnicowaną integrację, ale temu zagadnieniu Autorka poświęca niewiele miejsca na s. 91 i 177. Nie wspomina, że przyznanie Danii specjalnego statusu (*opt-out*) nastąpiło w wyniku odrzucenia przez Duńczyków w referendum traktatu z Maastricht i późniejszych negocjacji rządu duńskiego i niezależnie brytyjskiego. Nie doprecyzowuje, że oprócz Danii i Wielkiej Brytanii żadnemu innemu państwu członkowskiemu nie pozwolono później na podobne rozwiązanie.

Po drugie, Habilitantka słusznie twierdzi, że owe działania różnicują UE, dzieląc jej członków na państwa tzw. twardego rdzenia i państwa peryferyjne. Gwoli ścisłości należałoby doprecyzować, że chodzi o twardy rdzeń integracji walutowej.

Po trzecie, na s. 178 Autorka pisze: „Zasadniczym jednak problemem Unii Gospodarczej i Walutowej jest przede wszystkim kryzys fiskalny, obejmujący swym zasięgiem w głównej mierze państwa tzw. grupy PIIGS, tj.: Portugalie, Włochy, Irlandię, Grecję i Hiszpanię. Kryzys ten wynikał z nieprofesjonalnej i lekkomyślnej polityki fiskalnej

państw strefy euro. Ciągły wzrost wydatków w odniesieniu do wpływów budżetowych oraz finansowanie bieżących zobowiązań ze sprzedaży obligacji państwowych przekładał się na niewypełnienie kryteriów fiskalnych zawartych w Traktacie o Unii Europejskiej". Stwierdzenie Habilitantki, że UGiW została dotknięta kryzysem jest pewnego rodzaju uproszczeniem problemu. Wypadałoby tu doprecyzować, iż kryzys dotknął państwa UE objęte strefą euro (a nie całą UGiW), poszczególne państwa (tu trafnie wskazano „PIIGS”) pozbawione suwerennej polityki pieniężnej (w następstwie przyjęcia euro) mające trudności by sprostać problemom, które je dotknęły. Podkreślić należało, iż państwa, które przyjęły wspólną walutę, już nie dysponują instrumentem polityki kursowej, co mogłoby być szczególnie przydatne przy odzyskiwaniu konkurencyjności w okresie spowolnienia gospodarczego.

Do pozostałych wywodów Autorki nie mam większych zastrzeżeń. Habilitantka sformułowała poprawne wnioski dotyczące wybranych obszarów zróżnicowanej integracji, tj. Unii Gospodarczej i Walutowej, strefy Schengen, polityki rozszerzania UE oraz Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa. Interesująco przedstawiła konsekwencje kryzysu Grecji dla dalszego procesu integracji europejskiej. Progностycznie ujęła specyficzne brytyjskie podejście do integracji europejskiej, wskazując następstwa (ewentualnego wówczas) wyjścia Wielkiej Brytanii z UE.

Krótko podsumowując, oceniana monografia stanowi ważny głos w debacie naukowej dotyczącej szeroko rozumianej problematyki procesów zróżnicowanej integracji europejskiej. Zgłoszone zastrzeżenia mieszczą się w zakresie polemiki naukowej, tym samym nie wskazują na poważniejsze błędy czy braki, które zasadniczo obniżałyby pozytywną ocenę pracy Autorki.

Poza ocenianą książką pozostałe artykuły składające się na podstawowe osiągnięcie naukowe Habilitantki dotyczą szeregu problemów wiążących się z zagadnieniem zróżnicowanych procesów integracji europejskiej. Obrazują przy tym pewną ewolucję zainteresowań Autorki związanych z realizacją kolejnych projektów badawczych. Część z nich dotyczy problematyki tożsamości UE i możliwości wypracowania wspólnej pamięci zbiorowej obywateli UE (*Dylematy suwerenności integrującej się Europy; Europa między tendencjami uniwersalistycznymi a partykularnymi; Europejski podręcznik jako próba wypracowania wspólnej pamięci zbiorowej obywateli*

Unii Europejskiej; Rozważania o tożsamości i patriotyzmie Europejczyków; Suwerenność państwa w europejskim procesie integracyjnym). Ich treść potwierdza kompetencje Autorki i wiedzę na temat poruszanych w artykułach zagadnień.

Drugim obszarem problemowym poruszonym w artykułach składających się na podstawowe osiągnięcie naukowe Habilitantki stanowią zagadnienia poszerzania procesu integracji europejskiej i spełniania kryteriów członkostwa w UE (*W drodze do integracji – rzecz o rządzie Tadeusza Mazowieckiego; Polacy wobec integracji europejskiej w latach 1919-1939 – 1989 – 2009; Polska debata polityczna wobec eurokonstytucji; Czechy między euroentuzjazmem a eurosceptycyzmem; Przeobrażenia systemu politycznego Czech i ich skutki w kontekście polityki integracji z UE; Wartości w polityce zagranicznej Unii Europejskiej na przykładzie relacji z Chorwacją*). Ważnym problemem poruszonym przez Autorkę w tych artykułach jest kwestia odmienności systemów politycznych, poziomu rozwoju gospodarczego ówczesnych państw kandydujących i zróżnicowanych debat politycznych.

Kolejnym obszarem zagadnień poruszanych w artykułach składających się na podstawowe osiągnięcie naukowe jest kierunek ewolucji integracji europejskiej (*Problemy Unii Europejskiej w publicystyce „Gazety Wyborczej” w 2005 roku; Dylematy integrującej się Europy. Prasa wobec 50-tej rocznicy podpisania traktatów rzymskich. Wybrane tytuły;*).

Ostatnim obszarem badawczym Habilitantki jest zagadnienie elastycznej (zróżnicowanej) integracji i kryzys strefy euro (*W stronę zróżnicowanej integracji Unii Europejskiej. Wybrane zagadnienia; The Flexible Integration in the European Integration. Process. Selected Issues; The crisis and its effect on disparities in the European Union; Brytyjskie i greckie referendum a groźba Brexitu i Grexitu – we współautorstwie z Magdaleną Musiał-Karg*). Należy uznać, że owe artykuły są potwierdzeniem wystarczającej znajomości problematyki, zwieńczonej omawianą już w tej recenzji monografią.

We wskazanych osiągnięciach składających się na dorobek naukowy zwraca uwagę wielowątkowość poruszanych zagadnień. Ponadto warto podkreślić, że publikacje składające się na podstawowe osiągnięcie naukowe wykraczają poza rozważania czysto

politologiczne. Można odnaleźć w nich analizy historyczne i społeczne, co dobrze świadczy o dojrzałości naukowej Pani dr Lesiewicz.

Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze

Poza dorobkiem naukowym wskazanym jako osiągnięcie naukowe, o którym mówi art. 16 ust. 2 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki, Habilitantka opublikowała 24 inne prace. Składają się na nie dwie monografie: 1/ „Wielkopolska wobec stosunków polsko-czechosłowackich w latach 1918-1939” (2000), 2/ „Studia nad początkami II i III Rzeczypospolitej” (2011), która w jednej czwartej jest autorstwa Habilitantki z uwagi na czterech autorów monografii (A. Adamczyk, E. Lesiewicz, W. Mazurczak, P. Stachowiak); dziewięć artykułów w krajowych czasopismach naukowych, w tym jeden napisany wspólnie z trzema innymi autorami (niewskazany udział szacunkowy, zapewne po 25% w przypadku każdego autora), a jeden ujęty już był wcześniej w osiągnięciu habilitacyjnym (*Europejski podręcznik jako próba wypracowania wspólnej pamięci zbiorowej obywateli Unii Europejskiej*, „Przegląd Politologiczny”, nr 3/2012); jedenaście rozdziałów w pracach zbiorowych, w tym jeden napisany wspólnie z innym autorem, a pięć opublikowanych w jęz. angielskim. Habilitantka współredagowała także dwie książki, co świadczy o jej możliwościach organizacyjnych, istotnych w pracy naukowej. Opublikowała jedną recenzję monografii naukowej oraz informację o konferencji naukowej.

Dorobek ten jest wystarczający pod względem ilościowym, jak też w wymiarze formalnym i merytorycznym do ubiegania się o kolejny stopień naukowy. Co prawda wszystkie publikacje ukazały się w Polsce, brakuje udziału Habilitantki w czasopismach zagranicznych, niemniej na podkreślenie zasługuje fakt, iż artykuły opublikowane przez Habilitantkę przyjęte zostały przez wiodące krajowe czasopisma naukowe umieszczone na liście B periodyków prowadzonej przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, zaś rozdziały zostały zawarte w pozycjach zbiorowych wydanych w większości nakładem rozpoznawanych i cenionych wydawnictw. Opublikowane przez Habilitantkę prace spełniają kryteria naukowe. Na uznanie zasługuje także poziom prowadzonej narracji naukowej w publikacjach (z przewagą historycznej, co wynika z wykształcenia Habilitantki).

Indeks Hirscha

Autorka wykazuje się niewielkimi osiągnięciami w zakresie liczby cytowań (3) oraz indeksu Hirscha (1). Jest to wynik skromny, jednak zrozumiały z uwagi na możliwości polskich uczelni i badaczy nań zatrudnionych.

Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Na tym polu działalność dr Lesiewicz wypada skromnie. Habilitantka współkierowała jednym projektem badawczym w ramach Funduszu Wyszehradzkiego (*small grant*) pt. „From transformation to integration – women’s role and their participation in public life of the Visegrad” od września 2015 r. do marca 2016 r. Wymiernym efektem tego projektu była publikacja w jęz. angielskim pt. „Women’s role and their participation in the public life of the Visegrad Countries”. Habilitantka uczestniczyła także w czterech innych projektach badawczych. Na podkreślenie zasługuje zwłaszcza międzynarodowy projekt pt. „UAM – ponadnarodowe i interdyscyplinarne rozwiązania XXI wieku”, finansowany ze środków NCBiR, a rola Habilitantki polegała na odbyciu kwerendy bibliotecznej oraz drugi międzynarodowy projekt badawczy realizowany w ramach środków Funduszu Wyszehradzkiego pt. „Ten years of the Visegrad Group Member States in the European Union” (2014 r.). Autorka była też uczestnikiem projektu finansowanego ze środków NCN zatytułowanym „Dwa dwudziestolecia. II i III RP w dziejach Polski. Społeczeństwo, państwo, geopolityka”.

Wyłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych

Dr Elżbieta Lesiewicz swoje osiągnięcia badawcze przedstawiała w postaci referatów na konferencjach naukowych (31). Jedynie dwa z nich zostały wyłoszone na międzynarodowych konferencjach naukowych w Białymstoku i Słubicach (w jęz. angielskim z osobą współreferującą) i jeden w jęz. polskim na zagranicznej konferencji naukowej w Pradze. Habilitantka nie tylko uczestniczyła w wielu spotkaniach naukowych,

ale również w siedmiu przypadkach odgrywała rolę organizacyjną (w jednym przypadku współkierowała konferencją międzynarodową). Ponadto pełniła rolę moderatora panelu. Niedosyt jednak budzi brak wystąpień Habilitantki na zagranicznych konferencjach naukowych, zwłaszcza że badana przez nią problematyka jest na tyle interesująca i szeroka, że z pewnością znalazłaby swe ujście w postaci niejednego referatu wygłoszonego zagranicą.

Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki

Dr Lesiewicz wykłada na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu dwa przedmioty: „Najnowszą historię polityczną” oraz „Historię Polski XX wieku”. Prowadzi także seminarium dyplomowe na studiach I stopnia. Jest aktywna w zakresie popularyzacji nauki. Prowadzi zajęcia dla szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, wykłady na Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Kępnie. Jest współorganizatorem debat oksfordzkich od 2013 r. na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu. Dodać należy, że Autorka recenzowała także publikacje zamieszczane w czasopiśmie: „Przegląd Politologiczny”, „Przegląd Europejski” i „Refleksje”.

Dr Lesiewicz jest członkiem trzech towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, Polskiego Towarzystwa Studiów Europejskich Oddział Poznański, w którym pełni funkcję skarbnika oraz Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego.

Wśród osiągnięć Habilitantki w zakresie dydaktycznym i popularyzatorskim wyraźnie brakuje międzynarodowego wymiaru tej aktywności oraz jej udziału w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism. Habilitantka nie wygłaszała wykładów na uczelniach zagranicznych (a możliwości takie daje chociażby program Erasmus Plus).

Opieka naukowa nad studentami

W zakresie opieki naukowej nad studentami Habilitantka pełniła rolę Pełnomocnika Dziekana WNPiD ds. studiów zaocznych na kierunku politologia w latach 2008 – 2012. Sprawuje także opiekę naukową nad Studenckim Kołem Naukowym Historii

Najnowszej i wraz ze studentami organizuje projekty popularyzujące naukę. Dr Lesiewicz jest promotorem pomocniczym dwóch rozpraw doktorskich przygotowywanych na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM: 1/ „Misje wojskowe w polskiej polityce bezpieczeństwa po 1989 roku”; 2/ „Ruchy monarchistyczne w III Rzeczypospolitej – studium politologiczne”.

Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych

Habilitantka brała udział w siedmiu wizytach studyjnych w Berlinie, Brukseli, Wenecji, Strasburgu, Padwie i Poczdamie. Niedosyt budzi brak długo- i krótkoterminowych staży badawczych w zagranicznych ośrodkach naukowych. Niewielką przeciwwagę może stanowić udział Habilitantki w krajowym stażu „Krajowy BRing. Nauki Społeczne dla Gospodarki”, obejmującym program szkoleniowy w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Konkluzja

Podsumowując, osiągnięcia przedstawione przez Panią dr Elżbietę Lesiewicz dotyczące jej dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego oceniam pozytywnie. Mocną stroną Habilitantki jest konstrukcja metodologiczna publikacji wynikająca z solidnego warsztatu historycznego. Słabą stroną jest brak sukcesów na polu współpracy międzynarodowej i w zasadzie nierozpoznawalność jej dorobku przez zagranicznych naukowców. Niemniej Pani dr Lesiewicz spełnia kryteria w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych oraz dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego nauki, wynikających z rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku, wydanego na podstawie art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki. W związku z tym wnioskuję o dopuszczenie jej dorobku do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

